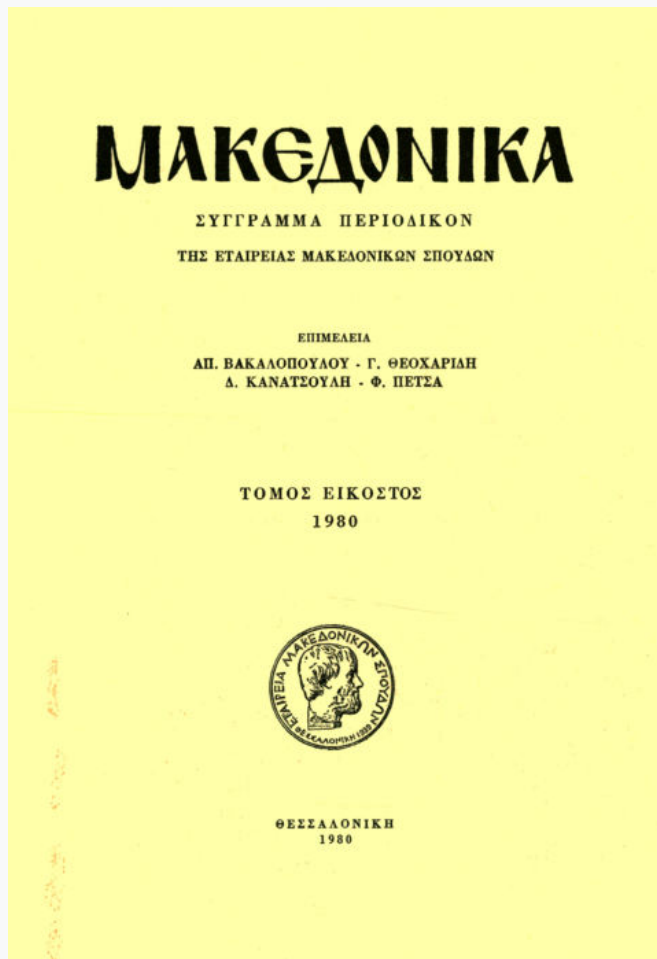

Μακεδονικά

Τόμ. 20, Αρ. 1 (1980)

Αρχιερείς της επισκοπής Αρδαμέριου

Απόστολος Αθ. Γλαβίνας

doi: [10.12681/makedonika.398](https://doi.org/10.12681/makedonika.398)

Copyright © 2014, Απόστολος Αθ. Γλαβίνας

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Γλαβίνας Α. Α. (1980). Αρχιερείς της επισκοπής Αρδαμέριου. *Μακεδονικά*, 20(1), 9–29.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.398>

ΑΡΧΙΕΡΕΙΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΡΔΑΜΕΡΙΟΥ*

Τὸ Ἀρδαμέριον, κείμενον ἀνατολικῶς τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἀπέχον ἀπ' αὐτῆς 40 χιλιόμετρα, εἶναι σήμερον μικρὸν χωρίον τῆς Ἐπαρχίας Λαγκαδά, τὸ ὁποῖον ἀριθμεῖ περί τοὺς 500 κατοίκους¹.

Ἐρκουλα ἢ Ἐρκούλιον εἶναι ἡ παλαιότερα καὶ δὴ ἡ ρωμαϊκὴ ὀνομασία τοῦ μετέπειτα μικροῦ χωρίου τοῦ Ἀρδαμερίου ἢ Ἀρδαμέρεως². Περί τούτου γίνεται λόγος εἰς τὸν βίον τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου (Κώδιξ 179 τῆς Πάτμου), ὁ ὁποῖος ἐγράφη κατὰ τὸν 9ον ἢ 10ον αἰῶνα: «Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ τοῦ Γαλερίου τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν διεπόντων, τὸν Ἐρκούλιον Μαξιμιανὸν ἀπὸ φρουρίου εὐτελοῦς ὁ Ἀρδαμήρης νῦν, τὸ πρὶν δὲ Ἐρκουλα ἐπωνομάζετο, πένητα ὄντα ὡς ἄνθρακας ἐσβεσμένους ἐν τῇ Θεσσαλονικέῳ πόλει πλησιοχώρῳ οὔσῃ αὐτοῖς ὅμοις καθ' ἑκάστην πιπράσκοντα μίσθιον τε χήρας γυναικός, ἐπὶ ἐκστρατεία γενόμενον καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς τοῦ

* Πρῶτος ὁ Ἀνθιμος Ἀλεξούδης, Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων, κατ' ἐπαρχίας, «Νεολόγος» Κωνσταντινουπόλεως τῆς 4.5.1892, ἀριθμ. φύλλου 6827, σ. 3, συνέταξεν ἀτελέστατον κατάλογον τῶν Ἀρχιερέων τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου. Ὁ Ἀρχιμ. Θεόκλητος Φιλιππαῖος, Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως Ἐπισκοπαὶ καὶ Ἐπίσκοποι 1833-1960, «Θεολογία» 31(1960)535-536, ἀναφέρει τοὺς τελευταίους ἀπὸ τοῦ 1870 μέχρι τοῦ 1934 Ἀρχιερεῖς, Ἀναμφιβόλως ὁ ὑπὸ τοῦ Χ. Γ. Πατριεῆ, Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου Μητρόπολις, «Θρησκευτικὴ καὶ Ἠθικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία» 6(1965)790, καταρτισθεὶς κατάλογος εἶναι ὁ πληρῆστερος. Τὸν κατάλογον τούτον τοῦ Πατριεῆ ἐχρησιμοποίησεν ἐν πολλοῖς Ὁβασίλειος Γ. Ἀτέσης, Μητροπολίτης πρ. Λήμνου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπ' ἀρχῆς μέχρι σήμερον. Ἀνατύπωσις ἐκ τοῦ «Ἐκκλησιαστικοῦ Φάρου», ΝΣΤ' καὶ ΝΖ' (1974 καὶ 1975), ἐν Ἀθήναις 1975, σ. 99-100, 315 καὶ Ἀρχιερεῖς Μητροπόλεόν τινων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ ἔτους 1453 μέχρι σήμερον, Καλαμάτα 1978, σ. 49.

1. Κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1971 τὸ Ἀρδαμέριον εἶχε 474 κατοίκους, Ἐθνικὴ Στατιστικὴ Ὑπηρεσία τῆς Ἑλλάδος, Λεξικὸν τῶν Δήμων, Κοινοτήτων καὶ Οἰκισμῶν τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ ἔτους 1971, περιέχον ἐν παραρτήματι τὰς ἐπελθούσας διοικητικὰς μεταβολὰς καὶ ἐγκριθείσας μετονομασίας μέχρι τῆς 31.12.1972, Ἀθήναι 1974, σ. 23-24. Περί τῆς τοποθεσίας τοῦ Ἀρδαμερίου ὄρα καὶ Ο. Ταφραλί, Thessalonique au quatorzième siècle, Paris 1912, σ. 93.

2. Χ. Γ. Πατριεῆ, Ἱερισσοῦ, Ἁγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου, ἔ.ἀ., στ. 790.

Διοκλητιανού ἐν τῷ πολέμῳ μεγάλως ἀνδραγαθήσαντα, γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ τοῦτον αὐτὸς ἀναλαβόμενος ἴσον αὐτοῖς βασιλεῖα πεποιήται»¹.

Ἡ Ἐπισκοπὴ Ἐρκουλίω ν ἤτοι Ἀρδαμέρεως, ὑποκειμένη εἰς τὴν Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης, ἀναφέρεται διὰ πρώτην φοράν εἰς «τακτικόν» (Notitia 3 ἐν Parthey)² τοῦ ἔτους 980 περίπου³. Εἰς τὸ «τακτικόν» αὐτὸ ἡ Ἐπισκοπὴ Ἀρδαμερίου κατέχει μεταξὺ τῶν 11 Ἐπισκοπῶν τὴν ὀγδόην θέσιν, προηγουμένη τῶν Ἐπισκοπῶν Ἰερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους, Λητῆς καὶ Ρεντίνης καὶ Βαρδαριωτῶν Τούρκων.

1. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι καὶ ὁ πρῶτος εἰς ἡμᾶς γνωστός Ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου ἀναφέρεται ὡς Ἐρκοῦλων. Τὴν 2αν Αὐγούστου τοῦ ἔτους 943 καθωρίσθησαν τὰ ὅρια μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Ἰερισσοῦ καὶ τῶν Ἀθωνιτῶν μοναχῶν. Εἰς τὴν διευθέτησιν τῆς διαφορᾶς ταύτης ἔλαβε μέρος καὶ ὁ «Ἰώαννης ὁ ὀσιώτατος ἐπίσκοπος Ἐρκοῦλων»⁴.

2. Τὸν 10ον αἰῶνα ἐμφανίζεται ἐπίσης ὁ Ἐπίσκοπος Ἡλίας. Τὴν σφραγίδα του «† Ἡλίας Ἀρδαμερίων» ἐξέδωκεν ὁ Laurent⁵.

3. Τὸν Ἰούνιον τοῦ ἔτους 1081 ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς Κοσμιδίου Εὐ-

1. François Halkin, Une nouvelle Vie de Constantin dans un légendier de Patmos, «Analecta Bollandiana» 77(1959)73.

2. Hieroclis synecdemus et notitiae graecae episcopatum (ex recognitione Gustavi Parthey), Amsterdam 1967 (Nachdruck der Ausgabe Berlin 1866), σ. 109.

3. Heinrich Gelzer, Ungedruckte und ungenügend veröffentlichte Texte der Notitiae episcopatum, ein Beitrag zur byzantinischen Kirchen- und Verwaltungsgeschichte, München 1900, σ. 515. Γ. Ι. Κονιδάρι, «Τακτικὸν ἢ Ἐκθέσεις», «Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεῖα» (Παύλου Δρανδάκη) 22, σ. 757· τοῦ αὐτοῦ, Α', περὶ τὴν ἱστορίαν τῶν Μητροπόλεων Βορ. Ἑλλάδος καὶ τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν κατὰ τὸν Θ', Γ', καὶ ΙΑ' αἰῶνα, α' Μακεδονία. 1) Ἡ πρώτη μνεία τῆς Ἐπισκοπῆς «Βαρδαριωτῶν Τούρκων» (ἀνάτυπον ἐκ τῆς «Θεολογίας», τ. ΚΓ'), ἐν Ἀθήναις 1952, σ. 7. Paul Gautier, Clément d'Ohrid, évêque de Drogvista, «Revue des Études Byzantines» 22 (1964) 204, ἵπος. 26. Ὁ Γ. Ι. Κονιδάρις, Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῶν Ἐκκλησιῶν αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου μέχρι σήμερον (49/50-1966), τ. Β'. Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Η' αἰῶνος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐν ἐπιτομῇ. Μετ' ἐπισκοπήσεως τῆς Ἐκκλησιαστ. Ἱστορίας τῆς Ἑλλάδος εἰσαγωγικῶς, ἐν Ἀθήναις 1970, σ. 102 ἐξ. καὶ Συμβολαὶ εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τῆς Ἀχριδος, α) Περὶ τὴν γένεσιν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν. β) Τακτικὰ τοῦ ι' καὶ ια' αἰῶνος εἰς παραλλήλους πίνακας. γ) Συνοπτικὴ ἱστορία τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀχριδῶν, ἐν Ἀθήναις 1967, σ. 26, 45, 69, ἀναφέρει ὅτι ἡ «τάξις» αὕτη ἀνήκει εἰς τὰ ἔτη 972-976.

4. Germaine Rouillard et Paul Collomp, Actes de Lavra. Edition diplomatique et critique d'après les descriptions, photographies et copies de Gabriel Millet et Spyridon de Lavra, tome Ier (897-1178), Paris 1937, σ. 11. Πρβλ. Paul Lemerle, André Guillu, Nicolas Svoronos, avec la collaboration de Denise Parachryssanthou, Actes de Lavra. Première partie. Texte, Paris 1970, σ. 231.

5. V. Laurent, Le corpus des sceaux de l'empire byzantin. Tome V: L'Église. Première partie. I. L'Église de Constantinople A. La Hierarchie, Paris 1963, σ. 344.

γένιος καὶ οἱ μοναχοὶ ἀσφαλίζουν εἰς τὸν ἡγούμενον Βενέδικτον καὶ τοὺς Ἀμαλφινοὺς μοναχοὺς τὴν πώλησιν «τόπου ἐν τῇ ἐπισκέψει τοῦ Πριναρίου τῇ ἐπωνυμίᾳ ὁ Πλάτανος» (ἀνατολικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Στρυμόνος). Ἀντίγραφον τῆς πράξεως ταύτης ἐπικυρώνει «† ὁ εὐτελής ἐπίσκοπος Ἀρδαμέρεως Δ η μ ἦ τ ρ ι ο ς ††»¹. Ὁ ἴδιος (;) Δημήτριος ἐπικυρώνει ἀντίγραφον μιᾶς λύσεως διὰ τὴν Μοῆν Λαύρας τοῦ Ἀλεξίου Γ', τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1196: «Ἐξ ἀντιβολῆς εὐρῶν τὰ ἀνατεταγμένα ἴσα τοῖς ἐμφανισθεῖσι μοι πρωτοτύποις αὐτῶν, τῇ ὑπομνήσει δηλαδὴ καὶ τῇ ἐπ' αὐτῇ ἐξενεχθεῖσῃ προσκνητῇ ἀντιγραφῇ, ὑπέγραψα. † Ὁ εὐτελής ἐπίσκοπος τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας Ἀρδαμερίου Δημήτριος †»². Ὁ Δημήτριος μετέσχεν ἐπίσης μετὰ τῶν Ἐπισκόπων Ἱερισσοῦ Νικολάου καὶ Κασσανδρείας Μιχαῆλ εἰς τὴν ἐν τῷ Ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας Θεσσαλονίκης τελεσθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Κωνσταντίνου Μεσοποταμίτου τελετὴν τῆς χειροθεσίας τοῦ Ἁγίου Σάββα τῆς Σερβίας ὡς Ἀρχιμανδρίτου³. Ἐκ τούτων καθίσταται σαφές ὅτι ὁ Δημήτριος ἀρχιεράτευσε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 12ου καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 13ου αἰῶνος.

4. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ ἔτους 1310 ἢ 1325 ὁ σεβαστὸς Μιχαῆλ ὁ Σαβέντζης, διὰ γράμματός του, ἀφιέρωσε κτηματικὴν περιουσίαν εἰς τὴν Μοῆν Ξηροποτάμου. «Ἴσον» τοῦ ὅς ἄνω ἀφιερωτηρίου «ἀντιβληθὲν καὶ εὐρεθὲν κατὰ πάντα ἐξισάζον τῷ πρωτοτύπῳ αὐτοῦ ὑπεγράφη δι' ἀσφάλειαν. †† Ὁ εὐτελής ἐπίσκοπος Ἀρδαμέρεως Θεοδῶσιος ††»⁴. Τὸν Μάϊον τοῦ ἔτους 1318 ἀπεδόθη, «διὰ παραδοτικοῦ γράμματος», εἰς τὴν Μοῆν Χελανταρίου «τὸ εἰς τὸν ποταμὸν τὸν Βαρδάριον ὀψαράτικιον τὸ λεγόμενον τοῦ Σταυροῦ». «Ἴσον» τοῦ γράμματος τούτου «ἀντιβαλὸν καὶ ἐξισάζον κατὰ πάντα τῷ πρωτοτύπῳ ὑπογράφει δι' ἀσφάλειαν †† ὁ εὐτελής ἐπίσκοπος Ἀρδαμέρεως Θεοδόσιος††»⁵. Ἡ ἀρχιερατεία τοῦ Θεοδοσίου φαίνεται ὅτι παρετάθη ἀρκετὰ

1. Paul Lemerle, André Guillu, Nicolas Svoronos, Actes de Lavra, ἔ.ἀ., σ. 235. Ὅρα καὶ Germaine Rouillard et Paul Collomp, Actes de Lavra, ἔ.ἀ., σ. 123, ὅπου ὁμοῦ ὁ μὴ εἶναι Ἰούλιος. Πρβλ. καὶ Paul Lemerle, Les archives du monastère des Amalfitains au Mont Athos, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 23(1953)552.

2. Paul Lemerle, André Guillu, Nicolas Svoronos, Actes de Lavra, ἔ.ἀ., σ. 231, 360. Ὅρα καὶ Germaine Roillard et Paul Collomp, Actes de Lavra, ἔ.ἀ., σ. 123, ὅπου ὁμοῦ ὁ χρόνος εἶναι Ὀκτώβριος τοῦ (1091 ἢ 1106). Πρβλ. καὶ † τοῦ πρ. Λεοντοπόλεως Εὐστρατιάδου Σωφρονίου, Ἱστορικὰ μνημεῖα τοῦ Ἄθω, «Ἑλληνικὰ» 2(1929)383.

3. Paul Lemerle, André Guillu, Nicolas Svoronos, Actes de Lavra, ἔ.ἀ., σ. 231.

4. Jacques Bompaire, Actes de Xéropotamou. Édition diplomatique. Texte, Paris 1964, σ. 127. Πρβλ. καὶ σ. 262.

5. Louis Petit et B. Koroblev, Actes de l'Athos. V. Actes de Chilandar,

ἔτη μετὰ ταῦτα, διότι τὸ 1416 ὑπερκατοντούτης Ἱερομόναχος ἀνέφερεν «ὅτι καὶ χρόνους συγνούς ἐχρημάτισεν εἰς δίκαια τοῦ Ἀρδαμέριως ἐκείνου κυροῦ Θεοδοσίου» καὶ ὅτι ὑπῆρχεν εἰς τὸ Ἀρδαμέριον Ἐπίσκοπος «καὶ πρὸ τῆς Σερβικῆς ἀρχῆς καὶ κατὰ ταύτην»¹.

5. Ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Γαβριὴλ (1397-;) ὁ Ἐπίσκοπος Ἀρδαμέριως «χρόνους συγνούς δῆπου καὶ οὐ μείον τῶν πεντεκαίδεκα καὶ πολλὴν ἐνδεικνύμενος τὴν ἔνστασιν» ἐπέδωκε νὰ τῷ παραχωρηθοῦν τὰ εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Λητῆς καὶ Ρεντίνης ἀνήκοντα χωρία Σούδα καὶ Βορένον. Θανόντος τοῦ Ἐπισκόπου τούτου κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς δευτέρας δεκαετίας τοῦ 15ου αἰῶνος, δὲν ἔπαυσεν ὑφισταμένη ἡ ἀπαίτησις αὕτη τοῦ Ἐπισκόπου Ἀρδαμερίου, διότι καὶ ὁ διάδοχός του Γρηγόριος ἀπῆτει ὁμοίως τὰ δύο ὡς ἄνω χωρία².

6. Ὁ Γρηγόριος ἐπέτυχε τελικῶς τοῦ σκοποῦ του, διότι ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γαβριὴλ, διὰ γράμματος, κατὰ τὰ μέσα τῆς δευτέρας δεκαετίας τοῦ 15ου αἰῶνος, ἐπέδικασεν εἰς αὐτὸν τὰ δύο χωρία. Κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐκινήθη ὁ Ἐπίσκοπος Λητῆς καὶ Ρεντίνης (ἀνωγύμνος ἀναφέρεται), μετὰ τὸν θάνατον δὲ τούτου καὶ ὁ διάδοχός του Χριστόδουλος δὲν ἔπαυσε νὰ διεκδικῆ τὰ δύο χωρία. Κατόπιν ἐρεύνης ὁ Γαβριὴλ διὰ νέου σιγιλλιώδους γράμματος τοῦ Μαΐου τοῦ 1416 ἐθεώρησεν ἄργον καὶ ἄκυρον καὶ ὡς μὴ γενόμενον τὸ πρῶτον γράμμα καὶ ἀπέδωκεν εἰς τὸν Ἐπίσκοπον Λητῆς καὶ Ρεντίνης Χριστόδουλον τὰ δύο χωρία³.

Βυζαντινὰ Χρονικά. Παράρτημα τοῦ ΙΖ' τόμου. Νο. 1, Πετρούπολις 1911, σ. 84. Πρβλ. Franz Dölger, Aus den Schatzkammern des Heiligen Berges. 115 Urkunden und 50 Urkundensiegel aus 10 Jahrhunderten, München 1948, σ. 116. Τοῦ αὐτοῦ, πιθανῶς, Γρηγορίου κρισιμόγραφον, διὰ τοῦ ὁποίου δηλοῦται ὅτι ἡ περιουσία Γρηγορίου τοῦ Ἰασηνῆ ἀνήκει εἰς τὴν ἐν Ἀθῶν Μονὴν Δοχειαρίου, τῆς ὁποίας ἦτο μοναχός, καὶ ὄχι εἰς τὸν Καβακάριον τὸν Πατρικῶν, ἀναφέρει ὁ Ἄρχιμ. Χριστοφόρος Κτενᾶς. Τὰ κειμηνία τῆς ἐν Ἀγίῳ Ὁρει Ἀθῶν ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Δοχειαρίου, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 7(1930)112. Πρβλ. καὶ Franz Dölger, Aus den Schatzkammern, ἔ.ἀ., σ. 116.

1. † τοῦ πρ. Α. Σωφρονίου, Γράμμα τοῦ Θεσσαλονίκης Γαβριὴλ ἐπιδικάζον δύο χωρία τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου τῷ ἐπισκόπῳ Λιτῆς καὶ Ρεντίνης, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 1(1917) 43. Πρβλ. καὶ σ. 44.

2. † τοῦ πρ. Α. Σωφρονίου, Γράμμα τοῦ Θεσσαλονίκης Γαβριὴλ., ἔ.ἀ., σ. 41-42.

3. Τὸ κείμενον τοῦ γράμματος τούτου, † τοῦ πρ. Α. Σωφρονίου, Γράμμα τοῦ Θεσσαλονίκης Γαβριὴλ., ἔ.ἀ., σ. 41-45. Ὁ αὐτὸς Γρηγόριος ὑπέγραψε (τὸ 1417): «δὲ ἀσφάλειαν» αὐτοκρατορικὸν χρυσοβούλλον (Ἰωάννου Ε' τοῦ Παλαιολόγου;), διὰ τοῦ ὁποίου παρακελεύεται ἡ Μονὴ Δοχειαρίου ὅπως κατέχη καὶ νῆμται ἅπαντα τὰ κτήματα αὐτῆς ὁπουδήποτε ὄντα, † Ἀρχιμ. Χριστοφόρου Κτενᾶ, Τὰ κειμηνία τῆς Ἐταιρείας, ἔ.ἀ., σ. 109. Franz Dölger, Aus den Schatzkammern, ἔ.ἀ., σ. 115-116.

7. Ὁ Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Μάξιμος συνέστησεν ἐπιτροπὴν πρὸς καθορισμὸν τῶν ὀρίων τῶν μετοχιῶν τῶν Μονῶν Διονυσίου καὶ Ζωγράφου. Εἰς τὴν ἐπιτροπὴν ταύτην προσετέθη καὶ ὁ «κατὰ συγκυρίαν ἐκεῖσε τυχὼν καὶ ὁ Ἀρδαμέρων κύρ Γ ρ η γ ὀ ρ ι ο ς». Ἡ πρᾶξις διευθετήσεως τῆς ὀριακῆς διαφορᾶς ἐγένετο κατὰ τὰ ἔτη 1503-1504¹.

8. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ ἔτους 1541 ὁ Πατριάρχης Ἱερεμίας Α', διὰ γράμματος διεκήρυξεν ὅτι ἡ Μονὴ Κουτλουμουσίου ἀνήκει εἰς τοὺς Ἑλληνας μοναχοὺς καὶ ὄχι εἰς τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὅποιοι ἔφερον αὐτὴν εἰς παντελῆ ἐρήμωσιν. Τὰ περὶ τῆς ἐρημώσεως τῆς Μονῆς καὶ τῆς ἀνορθώσεως αὐτῆς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπληροφόρηθη ὁ Ἱερεμίας παρὰ «τοῦ θεοφιλεστάτου πρώην Ἀρδαμέρεως Ἰωάσαφ» καὶ Ἀθωνιτῶν μοναχῶν².

9. Τὸν Μάϊον τοῦ ἔτους 1541 ὑπεγράφη ὑπὸ 68 Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων συνοδικὸν ἔγγραφον διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεκυρώθη ἔγγραφον τοῦ ἰδίου ἔτους τῆς Συνάξεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους πρὸς τὸν Πατριάρχην Ἱερεμίαν Α' περὶ τῆς Μονῆς τοῦ Σταυρονικήτα. Μεταξὺ τῶν Ἀρχιερέων ὑπογράφει καὶ «ὁ ταπεινὸς Ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Φ ι λ ὀ θ ε ο ς»³.

10. Κατὰ τὰ ἔτη 1543-1544 ὑπεγράφη ἔγγραφον τῆς Συνάξεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους περὶ τοῦ ὕδατος τοῦ Προφουρνίου Κελλίου τοῦ ἐν ταῖς Καρυαῖς. Τὸ ἔγγραφον ὑπογράφει καὶ «† ὁ Ἀρδαμερίου Ἀ κ ά κ ι ο ς»⁴.

11. Ὁ Γ α λ α κ τ ῖ ο ν ὑπογράφει γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἰωάσαφ, τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1560, περὶ συγγενείας βαθμῶν⁵. Ὁ ἴδιος ὑπογράφει τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1565 γράμμα τοῦ Πατριάρχου Μητροφάνους περὶ τῆς Μονῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτριάς⁶.

1. Nicolas Oikonomides, Actes de Dionysiou. Édition diplomatique. Texte, Paris 1968, σ. 201.

2. Paul Lemerle, Actes de Kutlumus. Édition diplomatique, Texte, Paris 1946, σ. 174.

3. Γ α β ρ η ἴ λ Σταυρονικήτιανῶ, Σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Ἱερεμίου τοῦ Α', δι' οὗ ἐπικυροῦν καὶ ἐπιβεβαιῶνται τὰ μετὰ τῆς Μονῆς Φιλοθέου καὶ τοῦ ἐξάρχου Γρηγορίου συμπεφωνημένα περὶ τῆς εἰς αὐτὸν ἐκχωρήσεως τοῦ καθίσματος τοῦ Σταυρονικήτου, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 4(1920)226.

4. † Τοῦ πρ. Λεοντοπόλεως Εὐστρατιάδου Σωφρονίου, Ἱστορικά, ἔ.ἀ., σ. 348.

5. Émile Legrand, Bibliographie hellénique ou description raisonnée des ouvrages publiés en grec par des grecs au XVe et XVIe siècles, tome seconde, Paris 1885 (Bruxelles 1963), σ. 2: Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Σχολῆς Δημητσάνης, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 24(1954)255.

6. Περικλέους Γ. Ζερλέντου, Θεσσαλονικῶν μητροπολίται ἀπὸ Θεωνᾶ τοῦ ἀπὸ ἡγουμένου μέχρι Ἰωάσαφ Ἀργυροπούλου (1520-1578), «Byzantinische Zeitschrift» 12(1903)150.

12. Ὁ Ματθαῖος ὑπογράφει ἔγγραφο τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰωάσαφ, τοῦ Ἰανουαρίου τοῦ 1569, διὰ τοῦ ὁποίου βεβαιοῦται ὅτι ὁ Βεροίας Θεοφάνης Μαλάκης ἐδώρησε τὸν Ναὸν τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου Θεσσαλονίκης εἰς τὴν Μονὴν τῶν Βλατάδων¹.

13. Ὁ Ἀρδαμηρίων Ζωσιμᾶς ὑπογράφει τὸν Μάιον τοῦ 1611 πρᾶξιν τοῦ Πατριάρχου Νεοφύτου περὶ γαμικῶν τιῶν ὑποθέσεων².

14. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1619 «† ὁ Σισανίου καὶ Ἀρδαμερίου Σαμουήλ» ὑπογράφει σιγίλλιδες γράμμα τοῦ Πατριάρχου Τιμοθέου, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπικυροῦται ἢ πρὸς τὴν Μονὴν Κουτλουμουσίου δωρεὰ παρὰ τοῦ Ἱερομονάχου Μάρκου τῆς Μονῆς τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου, κειμένης εἰς τὸ Ἀἶδοινοχώριον τῶν Σερρών³.

15. Ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα ὁ Μελέτιος ὑπογράφει ὡς ἐπίσκοπος τῆς Γαλάττζητας εἰς ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν καρδινάλιον Βαρβερίνον, δημοσιευθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Λάμπρου:

«Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ πανιερωτάτῳ κυρίῳ καρδευναλίῳ τῷ Βαρβερίνῳ προσκυνητῶς καὶ εὐλαβῶς γράφω καὶ κομίζω.

Ἡ ἐμὴ ἐπαρχία ἐκλαμπρότατε καρδινάλιε, ἐπειδὴ καὶ ποθεῖς τοῦτο μαθεῖν, ὑπάρχει ἐξωθεν τῆς πόλεως Θεσσαλονίκης, μίλια δεκαπέντε, πρὸς τὸ Ἅγιον Ὄρος· ἢ δὲ χώρα ὅπου ἐστὶν ἡ ἐπισκοπὴ ὑπάρχει ὠραία εἰς πλάγιον τῶν ὀρέων· διάρρυτος συχοῖς ὑδάτων νάμασιν κήπους τ' ἔχουσα περισσοῦς καὶ ὀπώρας ποικίλας· ὄνομα δὲ ἐστὶ Γαλάττζητα· περιέχει δὲ αὕτη καὶ χωρία μερικὰ ἕως δεκαέννεα ἄλλ' ὀλιγάνθρωπα καὶ ἀπόλισμα ὑπὸ τῶν ἄσεβδων, διὰ τὸ δύσφορον τῆς τυραννίδος· ἱερεῖς δὲ ὑπ' ἐμὲ διατελοῦσι εἴκοσι, δέκα μὲν ἐν τῇ Γαλάττζητα, οἱ δὲ ἄλλοι ἐν τοῖς χωρίοις· μοναστήριον δὲ ἐστὶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ, ἡ Ἅγία Ἀναστασία, πλοῦσιον κατὰ πολλὰ, ἔχον μοναχοὺς πεντακοσίους καὶ ἐπέκεινα ἐνδοθεν καὶ ἐξωθεν· διότι ἔχει κτήματα πολλὰ, ἀγρούς, ἀμπελῶνας, καὶ ἐτέρας μονὰς μικρὰς εἰς ἀποδοχὴν τῶν μο-

1. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνα, Μητροπολίται τινες Θεσσαλονίκης κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα, «Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης» 19(1974)312, ἐνθα καὶ ἡ περὶ τοῦ ἐγγράφου βιβλιογραφία.

2. Ἀθανασίου Κομνηνοῦ Ὑψηλάντου, Ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δώδεκα βιβλίον Η' Θ' καὶ Ι' ἦτοι τὰ μετὰ τὴν ἀλωσιν (1453-1789). (Ἐκ χειρογράφου ἀνεκδότου τῆς ἱερᾶς μονῆς τοῦ Σινᾶ). Ἐκδίδοντος Ἀρχιμ. Γερμανοῦ Ἀφθονίδου Σιναΐτου, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1870, σ. 127. Α. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Κατάλογος τῶν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλογῷ χειρογράφων βιβλίων, «Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, Παράρτημα τοῦ Κ'·ΚΒ', τόμου», ἐν Κωνσταντινουπόλει 1892, σ. 99. Πρβλ. καὶ Μανουήλ Ἰω. Γεδεών, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες. Εἰδήσεις ἐκ τῆς ἡμετέρας ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας 1500-1912, ἐν Ἀθήναις 1938, σ. 519.

3. Paul Lemert, Actes de Kutlumus, ἔ.α., σ. 189.

ναχῶν· ζεύγη βοβαλικά καὶ βοῖδια διακόσια πενήτηντα καὶ ἐπέκεινα· ἵππους τε οραιοτάτους καὶ ἡμιόνους προβάτων τε καὶ ἐρηφίων χιλιάδας τέσσαρας καὶ ἐπέκεινα· ἔνδοθεν δὲ τὸ μοναστήριον πάνυ καλῶς κατασκευασμένον· ὁ ναὸς ἔνδοθεν εὐτρεπισμένος ὠραιώτατα· ἔχων διάφορον κόσμον ἐκκλησιαστικόν, βιβλία παλαιὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, λείψανα ἁγίων διαφόρων, τοῦ μεγάλου Βασιλείου, τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου, καὶ ἄλλων· τὴν κάραν τῆς ἁγίας Ἀναστασίας· ἡ ἀκολουθεία τῶν ἱερέων ἀκατάπανστος, ποιούντων ὄλου τοῦ ἔνιαυτοῦ ἀγρυπνίας παννυχίους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἰς τὰς δεσποτικὰς ἑορτὰς καὶ θεομητερικὰς καὶ ἄλλων ἑορταζομένων ἁγίων· ἡ τροφή αὐτῶν μέτριος. Σαββάτω δὲ καὶ Κυριακῇ ἐστιῶσι τυρὸν καὶ ὠᾶ, πίνωσιν δὲ καὶ οἶνον κατὰ τὰς ἡμέρας· κρεοφαγίας παντελῶς ἀπέχουσι· κακοπαθοῦσι δὲ πλεῖστα ὑπὸ τῶν ἀσεβῶν ἀνάως, διότι ἡ αὐτῶν μονὴ ἔμπροσθεν αὐτῶν ὑπάρχει· καὶ ταῦτα μὲν ἴσθι περὶ τῆς ἐπαρχίας μου τῆς Γαλάτζητας.

Μελέτιος ἐπίσκοπος τῆς Γαλάτζητας μικρὸς δοῦλος τῆς ἐκλαμπρότητός σου»¹.

Φαίνεται ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἡ ἔδρα τῆς Ἐπισκοπῆς μετεφέρθη ἀπὸ τὸ Ἀρδαμέριον εἰς τὴν Γαλάτισταν, οὗτω δὲ ἐξηγεῖται διατὶ καὶ μετὰ ταῦτα, εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις, ἡ Ἐπισκοπὴ ἀναγράφεται ὡς Ἀρδαμερίου καὶ Γαλατίστης.

Εἰς σύνοδον, συγκληθεῖσαν τὸ 1638, ἐπὶ Πατριάρχου Κυρίλλου Κονταρῆ, περὶ τῶν καλβινικῶν δογμάτων Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, μετέσχε καὶ ὁ πρῶην Ἀρδαμερίου Μελέτιος².

16. «Ὁ Ἀρδαμερίου (;) Θεοφάνης» ὑπογράφει τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1633 τὸ συνοδικὸν σιγίλλιδες γράμμα Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, διὰ τοῦ ὁποῦ ἡ Μονὴ τῶν Βλατάδων ὑπετάγη καὶ προσηλώθη εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἰβήρων³.

Εἰς τὸν παρισινὸν κώδικα 552 Α τοῦ 13ου αἰῶνος ὑπάρχει ἡ σημείωσις Θεοφάνους Ἀρδαμερίου. Ὁ Darrouzès ἐξ ἀφορμῆς τῆς ὑπογραφῆς ταύτης δέχεται ὅτι ὁ κώδιξ οὗτος ἀνήκεν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας καὶ ὅτι δύναται τις νὰ χρονολογήσῃ τὴν ὑπογραφὴν τὸ πολὺ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16ου αἰῶνος⁴. Ἐκ τῆς προηγουμένης περὶ Θεο-

1. Σπυρ. Π. Λάμπρου, Περὶ τινῶν Βαρβεριανῶν κωδικῶν, «Νέος Ἑλληνισμὸς» 5(1908)464-465. Πρβλ. καὶ Μανουήλ Ἰω. Γεδεών, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες, ἔ.ἀ., σ. 519.

2. Michaelis Le Quien, Oriens christianus, tomus secundus, Parisiis 1740, στ. 68-69.

3. Ἰωακείμ Ἰβηρίτου, Ἡ Μονὴ τῶν Βλατάδων καὶ τὸ καυκίον δι' οὗ ὁ Χριστὸς ἐπιεν ἐπὶ τῆς γῆς, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 6(1922)565.

4. Jean Darrouzès, Les manuscrits du monastère Sainte Anastasie Pharmacolytria de Chalcidique, «Revue des Études Byzantines» 12(1954)49.

φάνους μαρτυρίας καὶ ἐκ τῶν ἐν συνεχείᾳ ἀναφερομένων πρέπει νὰ εἰπῶμεν ὅτι ὁ Θεοφάνης τοῦ κώδικος ταυτίζεται μὲ τὸν Θεοφάνη τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰῶνος.

Τὸ 1651 ὁ Θεοφάνης ἀπεστάλη εἰς Φιλιπούπολιν πρὸς συλλογὴν ἐλεῶν ὑπὲρ τοῦ Πατριαρχείου¹.

Τὸν Ἰούνιον τοῦ 1651 ὁ πρῶν Ἀρδαμερίου καὶ Γαλατίστης Θεοφάνης ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας. Τὸ ἔγγραφον τῆς ἐκλογῆς ταύτης, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὴν Νομικὴν Συναγωγὴν (φ. 237^ρ), ἔχει οὕτως:

«Ἐπειδὴ τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Κασανδρίας, γνησίου δίχα ἀρχιερέως ἐναπομεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κατὰ προεδρίαν Δαμασκηνοῦ τοῦ πρῶν Θεσσαλονίκης φυσικῶ θανάτῳ ἀποθανόντος· ἡμεῖς οἱ παρευρεθέντες ἀρχιερεῖς, προτροπῇ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότη τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου κυρίου κυρίου Ἰωαννικίου, εἰσήλθομεν ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῷ τοῦ μεγαλομάρτυρος γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου τῷ ἐν τῷ διπλοφαναρίῳ, καὶ ψήφους κανονικὰς ποιήσαντες εἰς ἐκλογὴν προσώπου τοῦ ἀρχιερατεύσοντος ἐν αὐτῇ· πρῶτον μὲν ἐθέμεθα τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον πρῶν Ἀρδαμερίου καὶ γαλατίστης κύρ Θεοφάνη, δευτέρον τὸν ἱερομόναχον κύρ Ἰάκωβον καὶ τρίτον τὸν ἐφημέριον τὸν ἱερομόναχον κύρ Δαυῖδ· ὅθεν εἰς ἐνδειξιν καὶ ἀσφάλειαν, ἐγράφη καὶ τὸ παρὸν ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας· ἐν ἔτει α,χνα^ω ἰουνίῳ ἰνδικτιῶνος δ:»².

17. Τὴν 5ην Ἰουνίου 1680 ὁ πρῶν Ἀρδαμερίου Μελησιεδέκ ἐξελέγη Ἀρχιεπίσκοπος Κασσανδρείας. Τὸ ἔγγραφον τῆς ἐκλογῆς ταύτης, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει εἰς τὴν Νομικὴν Συναγωγὴν (φ. 243^ρ), ἔχει οὕτως:

«Ἐπειδὴ τῆς ἀγιωτάτης ἀρχιεπισκοπῆς Κασανδρίας, ἀπροστατεῦτο διαμεινάσης, ὡς τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κύρ Μελετίου, παραίτησιν οἰκειοθελῆ, καὶ ἀβίαστον πεποιηκότος, καθὰ φαίνεται εἰς τὸ οἰκειόχειρον αὐτοῦ παραίτησεως γράμμα, ὅπερ κεῖται ἐνταῦθα, ἡμεῖς οἱ παρατυχόντες ἐνταῦθα συναδελφοὶ ἀρχιερεῖς, προτροπῇ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου, καὶ δεσπότη, τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, κυρίου, κυρίου Ἰακώβου, συνελθόντες ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναῷ, τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου, καὶ ψήφους κανονικὰς περὶ αὐτῆς πεποιηκότες, καὶ προβαλόντες, ἐθέμεθα μὲν πρῶτον τὸν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον πρῶν Ἀρδαμερίου, κύρ Μελησιεδέκ, καὶ δευτέρον τὸν ὀσιώτατον ἱερομόναχον κύρ Ἰγνάτιον, καὶ τρίτον τὸν ἱερομόναχον κύρ Γεράσιμον· ὅθεν εἰς ἐνδειξιν

1. Μ α ν ο ὕ λ Ἰ ω Γ ε δ ε ὦ ν, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες, ἔ.α., σ. 519.

2. Πρβλ. Ν ι κ ο λ ἰ ὁ υ Β. Τ ω μ α δ ἄ κ η, Ἰωαννικίου Β' οἰκουμενικοῦ πατριάρχου τοῦ ἀπὸ Ἑρακλείας γράμματα, ἐπιστολαί, τόμοι, ὑπομνήματα καὶ ἄλλα ὑπ' αὐτοῦ ὑπογραφέντα ἔγγραφα (1624-1657), «Ἐπετηρὶς Ἑταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 42(1975-76)78.

κατεστρώθησαν καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας· ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἀχπ ἰουνίῳ ε' ἰνδικτιῶνος γης»¹.

18. Τὴν 3ην Μαΐου τοῦ 1677 «† ὁ Ζαγκλιβερίου Ἄ ν θ ι μ ο ς» υπογράφει σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Διονυσίου περὶ τῆς σταυροπηγιακῆς Μονῆς τῆς Θεοτόκου, κειμένης εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Ὠλένης, εἰς τὴν τοποθεσίαν Γλαρέντζα, μεταξὺ τοῦ Χλεμούτζη καὶ τοῦ Γαστουνίου². Ἡ νέα μεταφορὰ τῆς ἔδρας τῆς Ἐπισκοπῆς εἰς τὸ Ζαγκλιβέριον, κώμην τῆς Ἐπαρχίας Λαγκαδᾶ, ἐπέφερε καὶ τὴν σχετικὴν ἀλλαγὴν εἰς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ οἰκείου Ἱεράρχου.

19. Τὴν 9ην Μαρτίου τοῦ 1702, διὰ γράμματος τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ἀγγέλλεται ἡ ἐκλογή τοῦ Ἱερομονάχου Ἰγνατίου ὡς ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὄρους. Τῆς ἐκλογῆς τοῦ Ἰγνατίου μετέσχε καὶ ὁ Ἄρδαμερίου Θεό κ λ η τ ο ς³. Ὁ αὐτὸς Θεόκλητος ἀναφέρεται ἐπίσης εἰς «τακτικὸν» τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνος⁴.

20. Εἰς ἐπιστολὴν τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Ἰωακεῖμ, τῆς 19ης Δεκεμβρίου 1738, ἀναφέρεται ἀνωνύμως ὁ Ἐπίσκοπος Ἄρδαμερίου, ὁ ὁποῖος, μεταβαίνων εἰς Ἁγίου Ὄρος, ἐκόμιζε τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐρημίτην τοῦ Ἄθω καὶ φίλον τοῦ Ἰωακεῖμ Μητροπολίτην πρῶην Ἄρτης Νεόφυτον⁵. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστωθῇ ἐὰν ὁ ὡς ἄνω ἀνωνύμως ἀναφερόμενος Ἐπίσκοπος ταυτίζεται μὲ τὸν «Ζανκλιβερίου Μακάριον», ὁ ὁποῖος, τὴν 2αν Ἰουλίου 1741, ὑπογράφει σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Παΐσιου περὶ τῆς Μονῆς τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῆς Ἐλεούσης τῆς Ἐπαρχίας Παλαιῶν Πατρῶν⁶.

21. Ἀρχιερατεύοντος εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν τοῦ Θεοδοσίου (1767-1769), ἡ ὑπ' αὐτὸν Σύνοδος ἐξέλεξε τὸν Κύριλλον ὡς Ἐπίσκοπον τῆς ἐπανιδρυθείσης Ἐπισκοπῆς Λητῆς καὶ Ρεντίνης. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν, ὡς ἀναφέρεται εἰς τὴν πρᾶξιν τῆς τοπικῆς Συνόδου τῆς Θεσσαλονίκης, Ἐπίσκοπος Ἄρδαμερίου ἦτο ὁ Γ ρ η γ ὀ ρ ι ο ς⁷.

1. Πρβλ. Κ. Ν. Σάθα, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, τ. Γ', ἐν Βενετίᾳ 1872 (Ἀθῆναι 1972), σ. 604· Μ. Ι. Γεδεών, Σημειώσεις εἰς ἀναγραφὰς Μητροπολιτῶν Θεσσαλονίκης, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 23(1903)256.

2. Ντίνου Δ. Ψυχολιοῦ, Πατριαρχικὰ σιγίλλια τῆς μονῆς «Βλαχέρνας» Ἡλείας, «Ἐλληνικά» 16(1958-1959)206.

3. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεών, Πατριαρχικὰ Ἐφημερίδες, ἐ.ἀ., σ. 202-203, 519.

4. Ἄ. Παπαδοπούλου-Κεραμέως, Τακτικὸν τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησιῶν τῆς Ἀνατολῆς καὶ κατάλογος ἀρχιερέων ἀκμασάντων ἐν αὐταῖς μεταξὺ τοῦ ΙΖ' καὶ ΙΗ' αἰῶνος, «Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος» 3(1889)473.

5. † τοῦ πρ. Λεοντοπόλεως Σωφρονίου, Ἀρχιερατικὰ Γράμματα, «Θεολογία» 17(1939)150.

6. Ντίνου Δ. Ψυχολιοῦ, Πατριαρχικὰ σιγίλλια, ἐ.ἀ., σ. 214.

7. Μιχαήλ Ἀθ. Καλινδέρη, Τὰ λυτὰ ἔγγραφα τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Κοζάνης 1676-1808, ἐν Θεσσαλονικίᾳ 1951, σ. 9.

22. «Διονύσιος Δαπόντες, Ἀντριώτης, ὁ Ἀρδαμερίου νῦν, εἰς τῶν ἐπισκόπων καὶ αὐτὸς τοῦ Θεσσαλονίκης, καὶ τοῦτος ἐπίσημος διὰ μάθησιν»¹, ἡγάπα ἰδιαιτέρως τὸν ἐπ' ἄρκετὰ ἔτη, μέχρι τοῦ 1786, διατριβόντα εἰς Θεσσαλονίκην, ὅπου διηθῦνε τὸ «Ἐλληνομουσειον» ἦτοι τὴν σχολὴν τῆς πόλεως, Ἀθανάσιον Πάριον². Τὸ 1774, εἰς τὴν συγκληθεῖσαν, μὲ πατριαρχικὴν ἔγκρισιν καὶ εὐλογίαν, σύνοδον, περὶ τοῦ ζητήματος τῶν μνημοσύνων, εἰς τὴν ἐν Ἁγίῳ Ὁρει Μονὴν Κουτλουμουσίου, ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Ἀρδαμερίου. Ὁ ἴδιος Ἐπίσκοπος, εἰς λόγον του, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησεν εἰς πάνδημον σύναξιν, εἰς τὸν ναὸν τῶν Πρωτάτων, ἐξ ἀφορμῆς τῆς αὐτῆς ἐριδος, κατεφέρθη μετὰ δριμύτητος ἐναντίον τῶν Κολλυβάδων. Ὁ Ἀθανάσιος Πάριος ἀπήθυσεν ἐπιστολὴν καὶ πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ἀρδαμερίου, ὑπὸ τοῦ ὁποίου καὶ κατηγορήθη ὡς πρόξενος τῶν ἐν Ἁγίῳ Ὁρει παραχῶν³.

Εἰς ἑτέραν σύγχρονον πρὸς τὸν Διονύσιον πηγὴν ἀναγράφονται τὰ ἐξῆς περὶ αὐτοῦ: «Ὁ ἅγιος Ἀρδαμερίου ἐδίδαξε τὸν ἀδελφόν του αὐτὸς, καὶ ἐπειτα, συστήσας σχολεῖον, τὸν διόρισε διδάσκαλον τοῦ σχολείου τούτου· εἶνε ὄχι μόνον προστάτης ἢ θεοφιλία του, ἀλλὰ καὶ διδάσκαλος, συμβοηθῶν τὸν ἀδελφόν του. Τοιαῦτα σπάνια ἀρετὰι στολιζουσι τὴν ἡμέτερον τὸς ἀρχιερεῖς μας· ἦτον εὐχρῆς ἔργον ἂν ἐλάμβανον τὸν κόπον ὅσοι τοὺς πησιάζουσι πεπαιδευμένοι νὰ γράφωσι τοὺς βίους των ὅπως ἐκδίδονται διὰ τοῦ τύπου κἂν μετὰ θάνατον αὐτῶν. Ἄν ἡ μετριοφροσύνη τῶν ἁγίων Ἀρχιερέων δὲν συγχωρῆ νὰ γνωστοποιῶνται αἱ ἀρεταὶ των, τοῦτο κἂν μόνον τὸ εἶδος τῆς ἀρετῆς των, τὴν πρόνοιαν ὅπου οἱ ἐνδοξοὶ οὗτοι ἄνδρες δείχνουσι εἰς τὸ νὰ φωτίσῃ ἕκαστος τὸ ποίμνιόν του, ἅς μᾶς συγχωρήσωσι νὰ τὴν κηρύξωμεν, ἐπειδὴ ἀρετῆ, διεγείρουσα ἄμιλλαν, καὶ προξενούσα ὄφελος δὲν πρέπει νὰ κῆται κρυμμένη»⁴.

1. Κατάλογος ἱστορικοῦ ἀξιόλογος τῶν καθ' ἡμᾶς χρηματισάντων ἐπιστήμων Ῥωμαίων, καὶ τινῶν μεγάλων συμβεβηκότων καὶ ὑποθέσεων, ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ χιλιοστοῦ ἑπτακοσιοστοῦ ἔτους, ἕως τοῦ ἐνεστώτος ὀγδοηκοστοῦ τετάρτου· καταστροφθεῖς παρὰ Κωνσταντίνου Δαπόντε Σκοπελίτου τοῦ μετονομασθέντος Καισαρίου, Κ. Ν. Σ ἄ θ α, Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, τ. Γ', ἐν Βενετίᾳ 1872 (Ἀθήναι 1972)110.

2. Κ. Ν. Σ ἄ θ α, Νεοελληνικὴ Φιλολογία. Βιογραφίαι τῶν ἐν τοῖς γράμμασι διαλαμπάνων Ἑλλήνων ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἔθνευσεως (1453-1821), ἐν Ἀθήναις 1868, σ. 632· Δ η μ η τ ρ. Β. Ο ἰ κ ο ν ο μ ἰ δ ο υ, Ἀθανάσιος ὁ Πάριος (1721-1813), «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Κυκλαδικῶν Μελετῶν» 1(1961)354.

3. Χ α ρ ἰ λ ἄ ο υ Σ. Τ ζ ὄ γ α, Ἡ περὶ μνημοσύνων ἔρις ἐν Ἁγίῳ Ὁρει κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα, Θεσσαλονίκη 1969, σ. 39, 140, 153.

4. Ἀπολογία Ἱστορικὴ καὶ Κριτικὴ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν συκοφαντιῶν τοῦ Νεοφύτου Δούκα, συγγραφεῖσα παρὰ Κυρίλλου Κ. κατ'

Τὸ 1784 ὁ Διονύσιος ἀπηύθυνε δύο ἐπιστολάς πρὸς τὸν Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης· τὴν πρώτην ἐκ Καρυῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους (29 Φεβρουαρίου) καὶ τὴν δευτέραν ἐκ Ραβουῶν, τοῦ σημερινοῦ χωρίου Πετροκέρασα τοῦ νομοῦ Χαλκιδικῆς (20 Μαΐου)¹.

Ὁ Διονύσιος μετέσχε τῆς εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀναφανείσης περὶ τῆς συνεχοῦς θείας μεταλήψεως ἐριδος διὰ τινος ἀποκρίσεως, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν, ἐκ τοῦ κώδικος 88 τῆς Μονῆς Ξενοφώντος², ὁ Γεδεῶν.

«Ἀπόκρισις τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ἀρδαμερίου κυρίου Διονυσίου πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα, τίνα γνώμην ἔχει περὶ τοῦ ἀνανύμου βιβλίου τοῦ περὶ τῆς συνεχοῦς θείας μεταλήψεως.

Ἀνέγνων τὸ περὶ τῆς συνεχοῦς μεταλήψεως τῶν ἀχράντων μυστηρίων βιβλίον, ἱερὲ διδάσκαλε, καὶ ἐν ἅπασιν τοῖς λεγομένοις ἢ ἐρμηνευομένοις ἐν αὐτῷ αἷμα μὲν καὶ σάρκα οὐχί, αὐτὸν δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν ἡμῶν, τὸν τοῦτο τὸ φρικτὸν παραδόντα μυστήριον καὶ εἰς τὴν τούτου ἀνάμνησιν ἐπιτελεῖσθαι παρὰ τῶν πιστευόντων εἰς αὐτὸν παραγγειλάμενον, ἵνα μένωμεν ἡμεῖς ἐν αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἐν ἡμῖν, αὐτὸν εὖρον λαλοῦντα καὶ τὸ πανάγιον αὐτοῦ καὶ ὁμοούσιον Πνεῦμα διὰ τῶν θεοπνεύστων ἀποστόλων καὶ πνευματοφόρων διδασκάλων. Ὁ γὰρ συγγραφεὺς τοῦ ἱεροῦ τούτου βιβλίου, ἄλλο μὲν οὐδὲν, ἐκεῖνα δ' αὐτὰ ἐρμηνεύει καὶ ἐκ τῶν τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου ἀδύτων, εἰς τὸ φῶς τῆς κοινῆς δὴ ταύτης ἐκφέρει εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀδελφῶν ὡς φιλάδελφος. Ὑφορώμενος δέ, ὡς ἔοικε, τοὺς οὐχὶ ἐπ' ὠφελείᾳ, ὡς δεόν, ἀλλ' ἐπὶ κατηγορίᾳ παρὰ τὸ δεόν εἰωθότας ἀναγινώσκειν, εἴτινι τῶν νεοτυπωμένων βιβλίων ἐντύχοιεν, οὕτω προσεκτικὸς ὁ εὐλογημένος οὗτος συγγραφεὺς γίνεται, ὥστε καὶ αὐτῆς σχεδὸν φείδεσθαι τῆς κεραίας τῶν ἐρμηνευομένων, μηδὲν ἐν μηδενὶ προστιθέντα τι, ἢ ἀφαιροῦντα. Εἰ οὖν Θεὸς ἀποφαίνεται ἐν τούτῳ, τίς ἀντιφθέγγεται; ἢ τίς τοσοῦτον κατατολμήσειεν, ὥστε ἰδίαν ἐπαγαγεῖν ψήφον ἐφ' οἷς ἡ αὐτοσοφία ἀπεφήνατο; Ὅφελον μηδεὶς τῶν τῆς ἡμετέρας αὐλῆς εἰς τοῦτο ἀπονοίας ἐλάσειεν, ὥστε εἰς τὸ τοῦ Θεοῦ ἐπαιρόμενον ὕψος, λαλεῖν κατὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἀδικίαν. α,ψπε', ἰανουαρίου κθ'»³.

ἐπίμονον ζήτησιν τῶν ὁμογενῶν, Πίσση 1815, σ. 75-76, παρὰ Δ η μ η τ ρ ῖ ο υ Π. Π α - σ χ ἄ λ η, Εἰδήσεις ἱστορικαὶ περὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ἀρδαμερίου Διονυσίου καὶ τῶν Μητροπολιτῶν Βάρνης Ζαχαρίου καὶ Φιλοθέου, «Θεολογία» 6(1928)225.

1. Μ ι χ α ἡ λ Ἄ θ. Κ α λ ι ν δ ε ρ η, Τὰ λυτὰ ἔγγραφα, ἑ.ἀ., σ. 54.

2. Σ π υ ρ ῖ δ ω ν ο ς Π. Λ ἄ μ π ρ ο υ, Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ Ἁγίου Ὁρους ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμος πρῶτος, ἐν Κανταβριγίᾳ τῆς Ἀγγλίας, 1895 (Amsterdam 1666), σ. 72.

3. Μ α ν ο υ ἡ λ Ι. Γ ε δ ε ῶ ν, Ἐτεροδιδασκαλία ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Κωνσταντινουπόλεως μετὰ τὴν ἄλωσιν, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 3(1882-1883)671-672. Πρβλ. Δ η μ η τ ρ ῖ ο υ Π. Π α σ χ ἄ λ η, Εἰδήσεις ἱστορικαὶ, ἑ.ἀ., σ. 226-227.

Ὁ Διονύσιος καὶ ὁ πρόην Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Δαμασκηνός, εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Μονὴν τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας, ἐπεισαν τοὺς μοναχοὺς αὐτῆς νὰ δώσουν εἰς τοὺς πατέρας τῆς παρὰ τὴν Μονὴν τῶν Ἰβήρων Σκῆτης τοῦ Τιμίου Προδρόμου τεμάχιον ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ Νεομάρτυρος Ἰακώβου († 1η Νοεμβρίου 1519), ἵνα ἰκανοποιηθῆ ὁ πόθος τῶν εἰς τὴν Σκῆτην ταύτην ἐνασκουμένων ὅπως ἀποκτήσουν μέρος τῶν θείων λειψάνων τοῦ Ἁγίου, ὁ ὁποῖος ἠσκήθη εἰς αὐτήν¹.

23. Ὁ Ἰγνάτιος κατήγετο ἀπὸ τὰ Ἀμπελάκια τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐγεννήθη τὸ 1769. Ἐσπούδασε καὶ ἐμορφώθη, ὡς ἀναφέρεται, εἰς τὴν πατρίδα του καὶ εἶτα εἰς Θεσσαλονίκην. Ἴσως ἢ ἐν Θεσσαλονικῇ παραμονῇ του καὶ αἱ ἰδιαιτερίαι πρὸς μάθσιν καὶ ὕστερον πρὸς διδασκαλίαν ἰκανότητές του συντέλεσαν ἀποφασιστικῶς εἰς τὴν ἐκλογὴν του, λίαν ἐνωρίς, ὡς Ἐπισκόπου Ἀρδαμερίου. Ὁ Γεδεὼν χαρακτηρίζει τὸν Ἰγνάτιον φιλομουσότατον καὶ ἀναφέρει ὅτι ἦτο ἡδὴ τὸ 1804 Ἐπίσκοπος². Πάντως εἶναι βέβαιον ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἦτο Ἐπίσκοπος τὸ 1805, διότι σιγίλλιον τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου Ε', τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1805, πρὸς τὴν Ἱερὰν Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Ὅρους, ἀνεγνώσθη εἰς κοινὴν σύναξιν, διὰ τὸ ἐπίσημον, ὑπὸ τοῦ ἐξάρχου Ἀρδαμερίου Ἰγνατίου³.

Σύγχρονος πρὸς τὸν Ἰγνάτιον μαρτυρία ἀναφέρει τὰ ἑξῆς: «Ἰγνάτιος ἐξ Ἀμπελακίων, ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίων, μιᾶς ἐπισκοπῆς τῆς μητροπόλεως Θεσσαλονίκης πεπαιδευμένος ἀνὴρ καὶ φιλογενής, ζηλωτῆς τῆς μαθησεως μεγάλως ἠγωνίσθη νὰ συστήσῃ σχολεῖα εἰς τὴν ἐπαρχίαν του»⁴. Ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ ἀκτημοσύνη του ἦσαν λίαν γνωσταὶ καὶ τὸ πάθος του διὰ τὴν παιδείαν ἀδιάπτωτον. Ὁ ἴδιος ἦτο διδάσκαλος τῶν ἑλληνικῶν καὶ ἐξ ἰδίων ἐσπούδαζε τοὺς πτωχοὺς μαθητάς. Ἐδίδαξεν ἐπίσης καὶ τὸν ἀδελφόν του, τὸν ὁποῖον ἐν συνεχείᾳ διώρισε διδάσκαλον εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ συσταθὲν σχολεῖον, βοηθῶν αὐτὸν εἰς τὰ μαθήματα⁵. Φιλόπατρις εἰς τὸ ἔπαρκον, κατηχήθη εἰς τὴν

1. Ἀποστόλου Ἀθ. Γλαβίνας, Ὁ ἐκ Καστορίας Νεομάρτυς Ἰάκωβος († 1η Νοεμβρίου 1519), «Μακεδονικὰ» 14(1974)47.

2. Μανουὴλ Ἰω. Γεδεὼν, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες, ἑ.ἀ., σ. 519, 524.

3. Εὐλογίου Κουρίλα Λαυριώτου, Ἱστορία τοῦ ἀσκητισμοῦ. Ἀθωνίται, τ. Α', Θεσσαλονικῆ 1929, σ. 172, 231.

4. Ἀπολογία ἱστοριοκριτικῆ συντεθείσα μὲν ἑλληνιστῶ ὑπότινος Φιλογενοῦς Ἐλληνοῦς ἐπεξεργασθεῖσα δὲ εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον τῶν Ἑλλήνων, μετὰ τινων σημειωμάτων ὑπὸ Ἀναστασίου ἱερέως καὶ οἰκονόμου τῶν Ἀμπελακίων, τῶν ἐπὶ τῶν θεατικῶν τεμπῶν κειμένων παρ' οὗ καὶ ἰδίᾳ διαπάνη ἐξεδόθη χάριν τῶν ὁμογενῶν. Δι' ἐπιστάσις Σπυρίδωνος Πρεβέτου Ζακυνθίου, ἐν Τριεστίῳ 1814, σ. 217.

5. Νικόλαου Β. Τομαδάκη, Ὁ ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος (1769-1839) καὶ τὸ ἐκκλησιαστικὸν του λειτουργημᾶ ἐν Κρήτῃ (1827-1830) κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν, «Μνημοσύνη» 4(1972-1973)119-120. Ἡ ἐργασία αὕτη περιέχει τὰ πληρέστερα

Φιλικὴν Ἐταιρείαν καὶ διετήρει ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην. Τὸ 1820 ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν ἔδραν τοῦ¹, εἰς τὴν ὁποίαν παρέμεινε μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ἐπομένου ἔτους 1821. Τὴν 23ην Ἀπριλίου 1821 ἀπύθυθεν ἐκ Θεσσαλονίκης προκήρυξιν πρὸς ἀπαντας τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς, παρακινῶν αὐτοὺς νὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν ἐναντίον τῶν Τούρκων ἀγῶνα. Εἰς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Χαλκιδικῆς, ὑπὸ τὸν Ἐμμανουὴλ Παπᾶν, ἔλαβεν ἐνεργὸν μέρος καὶ ὁ Ἰγνάτιος, ἡ ἔδρα τῆς Ἐπισκοπῆς του, ἡ Γαλάτιστα, ἐκάη καὶ ὁ ἴδιος, μετὰ τὴν μάχην τῆς Κασσάνδρας (Δεκέμβριος 1821 ἔφυγε μέσῳ τῶν Βορείων Σποράδων πρὸς Ὑδραν καὶ τὴν ἐπανάστατημένην Πελοπόννησον².

Τὴν 12ην Σεπτεμβρίου 1823 οἱ δημογέροντες καὶ ἐπιστάται τῆς Ἐπαρχίας Μονεμβασίας ἀπύθυναν ἐπιστολὴν ἐκ Μονεμβασίας πρὸς τὸν Ὑπουργὸν Λατρείας Ἀνδρούσης Ἰωσήφ «διὰ νὰ δοθῇ μία διαταγὴ εἰς τὸν διατρίβοντα ἐδῶ ἀρχιερέα σεβάσμιον καὶ ἐνάρετον ἄγιον Ἀρδαμερίου κύρ Ἰγνάτιον νὰ συνάξῃ τὰ Ἐκκλησιαστικά, νὰ ἐπιστατήσῃ καὶ διορθώσῃ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν Μητρόπολιν, ἡ ὁποία ἐγίνεν ἀχρεῶνας τῶν ἀλόγων, καὶ χρειὰ τῶν ἀνθρώπων»³. Παρομοίᾳ ἀναφορᾷ τῶν κατοίκων τῆς Μονεμβασίας ἐπρωτοκολλήθη τὴν 6ην Ὀκτωβρίου 1823 εἰς τὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖον, τὸ ὁποῖον ὁμως δὲν ἔδωκε συνέχειαν⁴. Τὸ Βουλευτικὸν, ἀπευθυνόμενον τὴν 11ην Ὀκτωβρίου 1823 πρὸς τὸ Ἐκτελεστικὸν προέτεινε τὴν παραμονὴν τοῦ Ἰγνατίου εἰς τὸ φρούριον τῆς Μονεμβασίας, διότι τοῦτο ἦτο ἐπιθυμία τῆς Ἐπαρχίας Μονεμβασίας, ζητούσης τὸν σώφρονα καὶ ἐνάρετον Ἰγνάτιον, ἱκανὸν νὰ χαλιναγωγῆσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους⁵. Οὕτως ὁ Ἰγνάτιος παρέμεινεν ἐκεῖ διδάσκων καὶ ἱεροπρακτῶν μέχρι τῆς 8ης Ἰανουαρίου 1825, ὅτε τὸ Ἐπιτελικὸν τὸν διώρισε τοποτηρητὴν τῆς Ἐπαρχίας Μονεμβασίας καὶ ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας Δανιὴλ Γεωργό-

περὶ τοῦ Ἰγνατίου στοιχεῖα καὶ τὴν ἀρτιωτέραν βιβλιογραφικὴν ἐνημέρωσιν. Ὅρα ἐπίσης ἡ τοῦ Γόρτυνος καὶ Μεγ/πόλεως Π ο λ υ κ ἄ ρ π ο υ (Σ υ ν ο δ ι ν ο ὅ), Ὁ Ἀρδαμερίων (κατόπιν Γορτύνης) Ἰγνάτιος, «Θεολογία» 5(1927)126-128 καὶ Ἀρχιμανδρίτου Θεοφίλου Ν. Σιμοπούλου, Μάρτυρες καὶ ἀγωνισταὶ Ἱεράρχαι τῆς ἐλληνικῆς ἔθνευσεως 1821-1829. Β'. Συμβολὴ εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους καὶ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, Ἀθῆναι 1972, σ. 495-532.

1. Μ. Ι. Γ (ε δ ε ῶ ν), Ἐπισκοπικοὶ Πίνακες, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀληθεία» 32 (1922) 273.

2. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ὁ ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, ἔ.ἀ., σ. 118.

3. Νικολάου Π. Παπαδοπούλου, Λακεδαιμονίας ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα, «Λακωνικά» 1(1932)337.

4. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ὁ ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, ἔ.ἀ., σ. 121.

5. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ὁ ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, ἔ.ἀ., σ. 123· τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου, σ. 135.

πουλος τὴν ἐπομένην ἡμέραν, 9ην Ἰανουαρίου 1825, ἀνεκοίωσε τὸν ὡς ἄνω διορισμὸν τοῦ Ἰγνατίου πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ χριστιανοὺς τοῦ φρουρίου Μονεμβασίας καὶ τῶν περὶ ξ̄ χωριῶν¹.

Τὴν 3ην Μαΐου 1825 τὸ Ἐπουργεῖον Θρησκείας ἀπέστειλε καὶ πρὸς τὸν Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιον, τοποτηρητὴν τῆς Ἐπαρχίας Μονεμβασίας, ἔκκλησιν, διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς κατοικοὺς τῆς Ἐπαρχίας κατὰ τῶν Τούρκων².

Ἐπί τι διάστημα ὁ Ἰγνάτιος κατέφυγεν εἰς Σπέτσας, ἤνοιξεν ἐκεῖ σχολεῖον καὶ ὁ ἴδιος ἐδίδασκε τὰ τέκνα τῶν ἀγωνιζομένων ναυτικῶν, ἐνῶ συγχρόνως ἐκήρυττε καὶ πρὸς τὸν λαὸν τῆς νήσου³.

Ἀρχομένου τοῦ 1827 προσεκλήθη εἰς τὴν Γραμποῦσαν τῆς Κρήτης, ὅπου ἐνεκαινίωσε τὸν ἐν τῷ φρουρίῳ ἀνεγερθέντα ναὸν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου καὶ κατὰ τὴν λειτουργίαν ἐξεφώνησε συγκινητικώτατον λόγον, ἐξυμνήσας τὴν ἀρετὴν τῶν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος πεσόντων χριστιανῶν. Τὸ πολὺπλευρον ἔργον του εἰς τὴν Γραμποῦσαν διεκόπη τὸ 1830, ὅτε διεπίστωσεν ὅτι ὁ ἀγὼν τῶν Κρητῶν δι' ἐνσωμάτωσιν τῆς νήσου εἰς τὸ νεοῖδρυτον ὑπὸ τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν Ἑλληνικὸν Κράτος ἀπέτυχε⁴.

Ἀπὸ τὴν Γραμποῦσαν ὁ Ἰγνάτιος ἦλθεν ἐκ νέου, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1830, εἰς Μονεμβασίαν, ὅπου μετήρχειτο τὸ λειτούργημα τοῦ διδασκάλου⁵.

Τὴν 15ην Μαρτίου 1833, διὰ Διατάγματος τοῦ Ὁθωνος, διορίσθη ἐπιτροπὴ, ἡ ὁποία σκοπὸν εἶχε «νὰ ἐξακριβώσῃ τὴν κατάστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Μοναστηρίων, καὶ νὰ προβάλλῃ τὰ μέσα πρὸς βελτίωσιν τῆς θέσεως τῆς Ἐκκλησίας ταύτης, ὀνομαστικῶς τὸν ὄργανισμὸν τοῦ ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου κλήρου, καὶ τῆς συστάσεως Συνόδου μονίμου διὰ τὰς Ἐκκλησιαστικὰς ὑποθέσεις, νὰ παρουσιάσῃ δὲ καὶ περιεκτικὴν ἔκθεσιν περὶ τοῦ σημαντικοῦ τούτου ἀντικειμένου». Τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης μέλος

1. Νικολ. Π. Παπαδοπούλου, Λακεδαιμονίαις ἐκκλησιαστικὰ ἔγγραφα, ἔ.ἀ., σ. 341-342 (κεῖμενα τῶν δύο ἐγγράφων). Εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα ἀναφέρεται Ἰωαννίκιος ἀντὶ Ἰγνατίου, ὁ Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ὁ ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, ἔ.ἀ., σ. 123, 135-136, ἔχει ὁμοίως, ὀρθῶς, Ἰγνάτιος. Συνεπῶς ὁ Ἰωαννίκιος πρέπει νὰ διαγραφῇ ἐκ τοῦ ἐπισκοπικοῦ καταλόγου.

2. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ὁ ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, ἔ.ἀ., σ. 123· τὸ κεῖμενον τοῦ ἐγγράφου, σ. 137.

3. Ἀρχιμ. Ἀνδρέου Χρ. Τριανταφύλλου, Ἡ ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι σήμερον δρᾶσις τῆς Ἐκκλησίας ἐν τῷ πολεμικῷ ναυτικῷ, ἐν Ἀρχιμανδρίτου Εὐγενίου Κωσταρίδου, Ἡ σύγχρονος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία. Αἱ ὑπηρεσίαι τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ Ἔθνος κατὰ τὴν λήξαν ἑκατονταετηρίδα 1821-1921. Συνεργασίᾳ Ἑλλήνων λογίων κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, ἐν Ἀθήναις 1921, σ. 319.

4. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ὁ ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, ἔ.ἀ., σ. 128-130, 137-141.

5. Νικολάου Β. Τωμαδάκη, Ὁ ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, ἔ.ἀ., σ. 130-134, 141-142.

ώριστη καὶ ὁ Ἰγνάτιος¹. Διὰ τοῦ «περὶ προσωρινῆς διαιρέσεως τῶν Ἐπισκοπῶν τοῦ Βασιλείου» Διατάγματος τῆς 20ῆς Νοεμβρίου 1833 ἡ Ἐπισκοπὴ Ἐρουμενθίας περιέλαβε τὰς εἰς τὴν Ἐπαρχίαν Γορτύνης κειμένας ἄχρι τότε Ἐπισκοπὰς Δημητσάνης καὶ Ἀκόβων (καθέδρα Ψωφίς) καὶ ἡ Ἐπισκοπὴ Γορτύνης περιέλαβε τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς Ἐπαρχίας Γορτύνης (καθέδρα Γορτυνία). Διὰ τοῦ «περὶ διορισμοῦ τοῦ προσωπικοῦ τῶν Ἐπισκοπῶν τοῦ Βασιλείου» Διατάγματος τῆς 21ῆς Νοεμβρίου 1833 ὁ πρῶν Ἄρδαμερίου Ἰγνάτιος διορίσθη Ἐπίσκοπος Ἐρουμενθίας καὶ ὁ πρῶν Παραμυθίας Προκόπιος Ἐπίσκοπος Γορτύνης. Τὴν 24ην Ἰουλίου 1834 ἐγένετο δεκτὴ ἡ παραίτησις τοῦ Γορτύνης Προκοπίου καὶ διὰ τοῦ ἴδιου Διατάγματος ἡ Ἐπισκοπὴ Γορτύνης ἠνώθη μὲ τὴν Ἐπισκοπὴν Ἐρουμενθίας μὲ τὸ ὄνομα Ἐπισκοπὴ Γορτύνης. Ὁ Ἰγνάτιος συνέχισε νὰ διευθύνῃ τὴν ὑπὸ νέαν μορφήν Ἐπισκοπὴν².

Παρὰ τῆς Κυβερνήσεως Καποδίστρια ἐλάμβανε κατ' ἀρχὴν μηνιαίαν σύνταξιν 200 φοινίκων, δαπανῶν ταύτην διὰ τὴν μόρφωσιν ἀπόρων νέων. Ἀργότερον ἡ σύνταξις τοῦ ηὔξηθη εἰς 300 φοινίκας, ἀλλὰ καὶ πάλιν τὸ ποσὸν τοῦτο διέθετε διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν.

Διὰ Διατάγματος τῆς 23ῆς Ἰουλίου 1839 διορίσθη μέλος τῆς Ἱερᾶς Συνόδου ὡς Ἐπίσκοπος Γορτύνης³, δύο μῆνας ὁμοῦ μετὰ ταῦτα ἀπεβίωσεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὴν 17ην Σεπτεμβρίου 1839, καὶ ἐτάφη εἰς τὴν Μονὴν τῶν Ἀσωμάτων⁴.

1. Διονυσίου Θ. Ματαράγκα, Δίκαιον Ἐκκλησίας-Πολιτείας Ἑλλάδος περιέχον Ψηφίσματα, Συντάγματα, Νόμους, Διατάγματα, Νομολογίαν Δικαστηρίων, Δικαστικὰς Ἀποφάσεις, Γνωμοδοτήσεις Εἰσαγγελέων, Νομικῶν Συμβούλων, Ἐγκυκλίους Ἱερᾶς Συνόδου, διάφορα Ὑπουργικὰ Ἐγγράφα 1821-1937, τ. Α', Ἀθήναι 1937, σ. 52-53. Πρβλ. καὶ Χρυσοστόμου Α. Παπαδοπούλου, Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, τ. Α'. Ἰδρυσις καὶ ὀργανώσεις τῆς Αὐτοκεφάλου Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν Ἀθήναις 1920, σ. 71.

2. Διονυσίου Θ. Ματαράγκα, Δίκαιον Ἐκκλησίας-Πολιτείας Ἑλλάδος, ἔ.α., σ. 67, 70, 108-109. Πρβλ. καὶ Τάσου Ἀθ. Γριτσοπούλου, Ἡ Ἀρχιεπισκοπὴ Δημητσάνης καὶ Ἀργυροκάστρου, «Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν» 20(1950) 252-253.

3. Διονυσίου Θ. Ματαράγκα, Δίκαιον Ἐκκλησίας-Πολιτείας Ἑλλάδος, ἔ.α., σ. 165.

4. Σοφοκλέους Κ. Οἰκονόμου, Περὶ Μάρκου τοῦ Κυπρίου καὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ συγγραφείσης εἰς τὴν κοινὴν διάλεκτον ἐρμηνείας τῶν Ἰπποκράτους ἀφορισμῶν διατριβῆς. Ἐν ἧ καὶ μία λέξις πρὸς τὸν Φαλμεραῖον, Ἀθήνησιν 1843, σ. 34, ὑποσ. α. Πρβλ. Ματθαίου Κ. Παράνικα, Σχεδιάσμα περὶ τῆς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει καταστάσεως τῶν γραμμάτων ἀπὸ ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως (1453 μ.Χ.) μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς ἐνεστώσης (ΙΘ') ἑκατονταετηρίδος, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1867, σ. 38. Ἐπὶ τῇ βῆσει τοῦ Παρνίκα ὁ Ἀνθιμὸς Ἀλεξούδης, Χρονολογικοὶ κατάλογοι τῶν ἀπὸ Χριστοῦ ἀρχιερατευσάντων, κατ' ἐπαρχίας, «Νεολόγος» Κωνσταντινουπόλεως τῆς 4.5.1892,

Κατὰ τὸν Τομαδάκην ὁ Ἰγνάτιος ἦτο ἀφιλοχρήματος, ἀσκανδάλιστος, λόγιος, ἐμψυχωτής, φλογερὸς πατριώτης, ἀνέστιος καὶ πένης, μὴ ἐπιδιώκων σισύρας καὶ λιβανωτοὺς καὶ τίτλους καὶ ἐπισκοπικὰ δικαίωματα, ἀναλισκόμενος εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Γένους, διδάσκων τοὺς νέους τὰ ὅσα ἐγνώριζεν ἑλληνικὰ (καὶ ἰταλικὰ) γράμματα¹.

24. Μετὰ τὸ 1832 ἤρχισεν ἡ ἀνάκτισις καὶ ἀνακαίνισις τῆς Μονῆς Ἀγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας. Τὸ ἔργον τοῦτο συνετελέσθη ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων Θεσσαλονίκης Μελετίου, Κασσανδρείας Ἰακώβου καὶ τοῦ πρώην Ἀρδαμερίου Δ α ν ι ἦ λ τὸ 1835².

25. Εἰς κώδικα τῆς Μητροπόλεως Μυτιλήνης ὑπάρχει λογαριασμὸς χρεῶν τοῦ ἀποθανόντος Μητροπολίτου Μυτιλήνης Καλλινίκου, τὸν ὁποῖον ὑπογράφουν, τὸν Ἰούνιον τοῦ 1830, ὁ διάδοχός του Μυτιλήνης Πορφύριος Φωτιάδης καὶ ὁ πατριαρχικὸς Ἐξάρχος Ἀρδαμερίου Γ ε ρ ἄ σ ι μ ο ς μετὰ τριῶν ἰδιωτῶν μαρτύρων³.

26. Ἰ γ ν ἄ τ ι ο ς Ἀρδαμερίου ἀναφέρεται κατὰ τὰ ἔτη 1834⁴, 1836⁵, 1838⁶ καὶ 1850 (1851)⁷. Κατὰ τὸν Ἐπίσκοπον Ἀρδαμερίου Ἰωακείμ Στρομπῆν ἡ ἀρχιερατεία τοῦ Ἰγνατίου ἤρχισε τὸ 1830⁸. Τὴν 21ην Ἰουλίου 1853 ὁ Ἰγνάτιος μετέσχε τῆς ἐν Θεσσαλονίκη ἐκλογῆς καὶ χειροτονίας τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Θεοκλήτου ὡς Ἐπισκόπου Κίτρους⁹. Εἰς τὸ Συναγμάτιον Ἀν-

ἀριθμ. φύλλου 6827, σ. 3, ἀναγράφει Ἰγνάτιον Ἀρδαμερίου ἀρχιερατεύσαντα τὸ 1580. Ὁ ἀνύπαρκτος οὗτος Ἰγνάτιος πρέπει νὰ διαγραφῆ, διότι ὁ Παρανίκας, στηριζόμενος εἰς τὸν Σοφ. Οἰκονόμου, ἐννοεῖ ἀσφαλῶς τὸν πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821 Ἀρδαμερίου Ἰγνατίου. Ὁ Σοφ. Οἰκονόμου ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι ὁ Ἰγνάτιος ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 75 ἐτῶν, τὴν 17ην Σεπτεμβρίου 1839.

1. Ν ι κ ο λ ἄ ο υ Β. Τομαδάκη, Ὁ ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου Ἰγνάτιος, ἔ.ἀ., σ. 127.

2. Π έ τ ρ ο υ Ν. Παπαγεωργίου, Ἐκδρομὴ εἰς τὴν βασιλικὴν καὶ πατριαρχικὴν μονὴν τῆς ἀγίας Ἀναστασίας τῆς Φαρμακολυτρίας τὴν ἐν τῇ Χαλκιδικῇ, «Byzantinische Zeitschrift» 7(1898)64.

3. Ἰ α κ ῶ β ο υ, Μητροπολίτου Μυτιλήνης, Ὁ μητροπολιτικὸς οἶκος Μυτιλήνης. Ἀντιμῆνσια-Ἱερά σκεύη, «Ὁ Ποιμὴν» 38(1973), ἀριθμ. τεύχους 3 (Παράρτημα), σ. 31· πρβλ. καὶ σ. 29. τ ο ῦ α ὗ τ ο ῦ, Τάφοι Πατριαρχῶν καὶ Μητροπολιτῶν εἰς τὴν Λέσβον, Μυτιλήνη 1979, σ. 20.

4. Μ. Ι. Γ(εδεῶν), Ἐπισκοπικοὶ Πίνακες, ἔ.ἀ., σ. 273.

5. Κ ω ν σ τ α ν τ ῖ ο υ Δ. Μέρτζιου, Μνημεῖα Μακεδονικῆς Ἱστορίας, Θεσσαλονίκη 1947, σ. 521.

6. Μ. Ι. Γ(εδεῶν), Ἐπισκοπικοὶ Πίνακες, ἔ.ἀ., σ. 273. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ, Πατριαρχικαὶ Ἐφημερίδες, ἔ.ἀ., σ. 519.

7. Μ. Ι. Γ(εδεῶν), Ἐπισκοπικοὶ Πίνακες, ἔ.ἀ., σ. 273.

8. † τοῦ Ἀρδαμερίου Ἰωακείμ, Ἐπισκοπὴ Ἀρδαμερίου, «Γρηγόριος ὁ Παλαμάς» 2(1918)216.

9. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατὰλο-

θίμου τοῦ ΣΤ', τοῦ 1855, Ἄρδαμερίου ἦτο ἀκόμη ὁ Ἰγνάτιος καὶ καθέδρα τῆς Ἐπισκοπῆς ἡ Γαλάτισσα¹. Ἡ ἀρχιερατεία τοῦ Ἰγνατίου, κατὰ τὸν Ἰωακείμ Στρουμπῆν, παρτάθη μέχρι τοῦ 1865².

27. Ὁ Ἄ ν θ ι μ ο ς ἀνήλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Ἐπισκοπῆς Ἄρδαμερίου τὸ 1865, κατὰ τὸν Ἰωακείμ Στρουμπῆν³, ἐνῶ, κατὰ τὸν Ἄνθιμον Ἀλεξούδη, τὸ 1870⁴. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1875 μετέσχεν ὁ Ἄνθιμος τῆς ἐν τῷ Ναῶ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης ἐκλογῆς τοῦ Πρωτοσυγκέλλου Θεσσαλονίκης Ἀμβροσίου Κασσάρα ὡς ἐπισκόπου Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὅρου⁵. Παρητήθη «διὰ γῆρας οἰκειοθελῶς» τὸν Μάρτιον τοῦ ἐπομένου ἔτους 1876⁶ καὶ ἀπέθανε κατὰ τὰς ἀρχάς φθινοπώρου τοῦ 1904 εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, ὅπου ἔμενε ἀπὸ πολλοῦ⁷.

28. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1876 Ἐπίσκοπος Ἄρδαμερίου ἐξελέγη, ὑπὸ τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, ὁ Ἀρχιδιάκονος τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης Κ ω ν σ τ ἄ ν τ ι ο ς Ματουλόπουλος⁸. Ἡ χειροτονία του ἐγένετο τὴν 7ην Μαρτίου εἰς τὸν ἴδιον Ναόν⁹. Εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν Ἄρδαμερίου παρέμεινε μέχρι τῆς 29ης Ἰουλίου 1889, ὅτε ἐγένετο Σερβίων καὶ Κοζάνης¹⁰.

γοι κατὰ τοὺς Κώδικας τῶν Ὑπομνημάτων τοῦ Ἀρχιεπισκοπικοῦ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, «Ὁρθοδοξία» 32(1957)330.

1. Συνταγμάτιον, περὶ τῆς τάξεως τῶν πατριαρχικῶν θρόνων καὶ τῶν αὐτοκεφάλων συνόδων, Ἀρχιεπισκόπων, καὶ μητροπολιτῶν ἀπάσης τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, μετὰ τῶν ὑποκειμένων αὐτοῖς θρόνων, καὶ τῶν ὀνομάτων τῶν προϊσταμένων αὐτῶν, ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος 1855, σ. 4. Πρβλ. καὶ Γ. Α. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, Σύνταγμα τῶν θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, τ. πέμπτος, Ἀθήνησιν 1855, σ. 514.

2. † τοῦ Ἄρδαμερίου Ἰωακείμ, Ἐπισκοπὴ Ἄρδαμερίου, ἔ.ἀ., σ. 216.

3. † τοῦ Ἄρδαμερίου Ἰωακείμ, Ἐπισκοπὴ Ἄρδαμερίου, ἔ.ἀ., σ. 216.

4. Ἄ ν θ ι μ ο υ Ἀ λ ε ξ ο ῦ δ η, Χρονολογικοὶ κατάλογοι, ἔ.ἀ., σ. 3.

5. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἔ.ἀ., 33(1958)30.

6. Μ η ν ᾶ Δ. Χ α μ α δ ο π ο ῦ λ ο υ, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 2(1881-1882) 634. Πρβλ. καὶ Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἔ.ἀ., 33(1958)32.

7. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 24(1904)467.

8. «Ἀνατολικὸς Ἀστήρ» 17(1878)787· Μ η ν ᾶ Δ. Χ α μ α δ ο π ο ῦ λ ο υ, Πατριαρχικαὶ πινακίδες, ἔ.ἀ., σ. 634· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἔ.ἀ., 33(1958)32.

9. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἔ.ἀ., 33(1958)32. Πρβλ. καὶ Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Φιλίππαιου, Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως Ἐπισκοπαὶ καὶ Ἐπίσκοποι 1833-1960, «Θεολογία» 31(1960) 535.

10. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλο-

29. Ὁ Σωφρόνιος Νηστόπουλος ἐξελέγη τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1890 ὑπὸ τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου Θεσσαλονίκης, εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου¹, παρέμεινε δὲ εἰς τὴν ἔδραν του μέχρι τῆς 18ης Ἰανουαρίου 1901, ὅτε ἐγένετο Στρωμνίτης².

30. Τὴν 29ην Ἰουνίου 1901 Ἀρδαμερίου ἐξελέγη ὁ Ἐπίσκοπος Εὐδοξιάδος Δωρόθεος Μοσχίδης³, ὁ ὁποῖος παρέμεινε εἰς τὴν ἔδραν του μέχρι τοῦ Μαΐου τοῦ 1911⁴, ἀποθανὼν εἰς τὴν Θεσσαλονικὴν⁵.

31. Ὁ Ἰωακεῖμ Στρουμπῆς ἐξελέγη Ἐπίσκοπος Ἀρδαμερίου τὸν Ἰούλιον τοῦ 1911⁶, ἐξ οὗ μετετέθη τὴν 24ην Φεβρουαρίου 1922 εἰς τὴν Μητρόπολιν Κορυτσᾶς⁷.

γοι, ἐ.ἀ., 33(1958)282. Ὁ Κωνσταντῖος τὴν 30ὴν Ἀπριλίου 1892 ἐγένετο Δρυϊνουπόλεως, τὴν 31ην Μαΐου 1894 Σερβίων καὶ Κοζάνης καὶ ἀπέθανε τὴν 20ὴν Ἰουνίου 1910, Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, ἐ.ἀ., 33(1958)288, 292, 420. Περί τοῦ Κωνσταντίου ὄρα καὶ Νικολάου Π. Δελιαλή, Ἐπισκοπικά Κοζάνης, Κοζάνη 1972, σ. 23.

1. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἐ.ἀ., 33(1958)284. Ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Χάλκης τοῦ 1878 (Βασιλίου Θ. Σταυρίδου, Ἡ Ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης 1844-1923, τ. Α', Ἀθήναι 1970, σ. 154), ἐξελέγη κατ' ἀρχὴν, ἀπὸ Ἱεροδιάκονος, Ἐπίσκοπος Ἀμισοῦ τὴν 14ην Αὐγούστου 1886 (Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἐ.ἀ., 33, 1958, 166), ὅπου παρέμεινε μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1890.

2. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἐ.ἀ., 33(1958) 399. Τὴν 19ην Ὀκτωβρίου 1902 ἐγένετο Ἀγκύρας, τὴν 27ην Μαρτίου 1910 Καισαρείας, ἐτέθη εἰς διαθεσιμότητα, τὴν 25ην Ἀπριλίου 1911 ἀπὸ πρώην Καισαρείας ἐγένετο Κολωνίας, ὅπου καὶ ἀπέθανε τὴν 10 Φεβρουαρίου 1917, Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἐ.ἀ., 33(1958)403, 419, 423, 34(1959)18.

3. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 21(1901)280. Ὁ Δωρόθεος κατήγετο ἐκ Γανοχώρων, ἀπεφοίτησεν ἀπὸ τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης τὸ 1890 (Βασιλίου Θ. Σταυρίδου, Ἡ Ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἐ.ἀ., σ. 161) καὶ τὴν 5ην Νοεμβρίου 1896 ὁ Ἀρχιμανδρίτης ἐξελέγη Ἐπίσκοπος Εὐδοξιάδος, βοηθὸς Ἐπίσκοπος τοῦ Μητροπολίτου Χαλκηδόνος Ἰωακεῖμ, Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἐ.ἀ., 33(1958)297.

4. Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Φιλιππαίου, Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως Ἐπισκοπαί, ἐ.ἀ., σ. 536.

5. † τοῦ Ἀρδαμερίου Ἰωακεῖμ, Ἐπισκοπὴ Ἀρδαμερίου, ἐ.ἀ., σ. 216.

6. Ἀρχιμ. Θεοκλήτου Φιλιππαίου, Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως Ἐπισκοπαί, ἐ.ἀ., σ. 536.

7. Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἐ.ἀ., 34(1959) 23. Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐν Ἠπείρῳ καὶ Ἀλβανίᾳ ἐπαρχιῶν τοῦ Πατριαρχείου Κ/Πόλεως, «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά» 12(1937)75. Ὁ Ἰωακεῖμ ἐγεννήθη εἰς τὴν Χίον τὸ 1880 καὶ ἐφοίτησεν εἰς τὸ ἐκεῖ γυμνάσιον (Ἀρχιμανδρίτου Εὐγενίου Κωσταρίδου, Ἡ σύγχρονος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἐ.ἀ., σ. 513). Ἀπόφοιτος τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τῆς Χάλκης τοῦ 1904 (Βα

32. Τὴν 10ην, 12ην καὶ 13ην Δεκεμβρίου 1922 συνεδρίασασα ἡ Ἐπαρχιακὴ Σύνοδος Θεσσαλονίκης ὄρισε τοποτηρητὴν τῆς χηρευούσης Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου τὸν Ἐπίσκοπον Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους Σωκράτη καὶ ὑπέβαλεν εὐχὴν ὁμόφωνον πρὸς τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον περὶ συγχωνεύσεως τῶν δύο Ἐπισκοπῶν Ἀρδαμερίου καὶ Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους¹. Ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς τὴν συνεδρίαν αὐτῆς, τῆς 9ης Ἰανουαρίου 1923, ἐνέκρινε τὴν ὡς ἄνω ἀπόφασιν τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου Θεσσαλονίκης². Τὴν 7ην Ὀκτωβρίου 1924 ἀπεφασίσθη ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου νὰ ἀποτελεσθῇ ἡ τέως Ἐπισκοπὴ Ἀρδαμερίου ἰδίαν Μητρόπολιν³. Μητροπολίτης τῆς νέας ταύτης Μητροπόλεως ἐξελέγη τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὁ Ἀρχιδιακονεὺς τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἀρχιμανδρίτης Κ α λ λ ί ν ι κ ο ς Κρεατσούλης⁴. Ὁ Καλλίνικος παρητήθη διὰ λόγους ὑγείας τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1934, ἐνῶ ἡ διαποιμάνσις τῆς Ἐπαρχίας του ἀνετέθη προσωρινῶς, μέχρι τῆς συγχωνεύσεως, εἰς τὸν Μητροπολίτην Ἱερισσοῦ καὶ Ἁγίου Ὁρους Σωκράτη⁵.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς Νοεμβρίου τοῦ 1936, ἀποφάσει τῆς Ἱεράς Συνόδου,

σ ι λ ε ῖ ο υ Θ. Σ τ α υ ρ ῖ δ ο υ, Ἡ Ἱερά Θεολογικὴ Σχολὴ τῆς Χάλκης, ἐ.ἀ., σ. 169), εἰργάσθη εἰς διαφόρους περιοχὰς (Ἀρχιμανδρίτου Εὐγενίου Κωσταρίδου, Ἡ σύγχρονος Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία, ἐ.ἀ., σ. 513) μέχρι τῆς ἐκλογῆς του ὡς Ἐπισκόπου Ἀρδαμερίου. Εἰς τὴν Κορυθάν δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῇ, λόγῳ τῆς ἐπικρατούσης τότε ἀνομάλου καταστάσεως, παραμένον εἰς Κωνσταντινούπολιν («Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 43, 1923, 257), τὴν 7ην Ὀκτωβρίου 1924 ἐξελέγη Μητροπολίτης τῆς νεοϊδρυθείσης Μητροπόλεως Καρδαμύλων, Ψαρρῶν καὶ Οἴνουσῶν («Ἐκκλησία», 2, 1924, 157· «Ὀρθοδοξία» 1, 1926, 128· Μητροπολίτου Σάρδεων Γερμανοῦ, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἐ.ἀ., σ. 75· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἐ.ἀ., 34, 1959, 168), τὴν 28ην Νοεμβρίου 1933 Μητροπολίτης Χίου («Ἐκκλησία» 11, 1933, 383· 406-8 ὁ ἐνθρονιστήριος λόγος) καὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1946 ἐκηρύχθη ἔκπτωτος τοῦ θρόνου του δι' ἀποφάσεως τοῦ Πρωτοβαθμίου διὰ τοὺς Ἀρχιερεῖς Συνοδικοῦ Δικαστηρίου («Ἐκκλησία» 23, 1946, 39). Μελέτη του περὶ τῆς Ἐπισκοπῆς Ἀρδαμερίου ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν «Γρηγόριον Παλαμᾶν» 2(1918)215-217, 367-370.

1. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 6(1922)591.

2. «Ἐκκλησιαστικὴ Ἀλήθεια» 43(1923)15-16.

3. «Ὀρθοδοξία» 1(1926)128· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἐ.ἀ., 34(1959)168-169. Ὅρα καὶ τὸ ἔγγραφο τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου, τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1924, πρὸς τὸν Μητροπολίτην Θεσσαλονίκης Γεννάδιον, «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 9(1925)25· Ἀ. θ. Α. Ἀγγελοπούλου, Ἡ ἐπισκοπικὴ Σύνοδος τῆς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης καὶ ἡ σημασία αὐτῆς σήμερον, «Θεολογία» 48(1977) 823.

4. «Ἐκκλησία» 2(1924)157· «Ὀρθοδοξία» 1(1926)128· Ἀρχιμανδρίτου Αἰμιλιανοῦ Τσακοπούλου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι, ἐ.ἀ., 34(1959)168-169. Ἡ χειροτονία του ἐγένετο τὴν ἐπομένῃν εἰς τὸν πατριαρχικὸν ναόν, «Ὀρθοδοξία» 1(1926)129.

5. «Ἐκκλησία» 12(1934)55· «Ὀρθοδοξία» 9(1934)104-105.

κατηργήθη ἡ Μητρόπολις Ἀρδαμερίου καὶ Γαλατίστης καὶ συνεχωνεύθη κατὰ τὴν πολιτικὴν διαίρεσιν μὲ τὴν γειτονικὴν Μητρόπολιν Κασσανδρείας, πλὴν τοῦ τμήματος Ζαγκλιβρίου, τὸ ὁποῖον προσηρτήθη εἰς τὴν Μητρόπολιν Θεσσαλονίκης¹. Τέσσαρα ἔτη ἀργότερον, διὰ τοῦ «Ἀναγκαστικοῦ Νόμου ὑπ' ἀριθ. 2170/1940 Περί Καταστατικοῦ Νόμου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ἡ Μητρόπολις Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγίου Ὁρους προσέλαβε καὶ τὸν τίτλον «καὶ Ἀρδαμερίου»². Οὕτω, τὰ χωρία τῆς τῆς Μητροπόλεως Ἀρδαμερίου, τὰ ὁποῖα πρότερον εἶχον προσαρτηθῆ εἰς τὰς Μητροπόλεις Θεσσαλονίκης καὶ Κασσανδρείας, ὑπήχθησαν νῦν εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἱερισσοῦ, Ἀγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου, τῆς ὁποίας Μητροπολίτης διετέλεσε μέχρι τοῦ ἔτους 1944 ὁ ἀπὸ 27ης Ὀκτωβρίου 1911 Ἐπίσκοπος καὶ ἀπὸ 7ης Ὀκτωβρίου 1924 Μητροπολίτης Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγίου Ὁρους Σωκράτης.

Διάδοχοι τοῦ Σωκράτους διετέλεσαν οἱ Διονώσιος (9 Ὀκτωβρίου 1944-25 Σεπτεμβρίου 1951), Κυπριανὸς (25 Σεπτεμβρίου 1951-2 Φεβρουαρίου 1959) καὶ Παύλος (11 Μαΐου 1960-22 Ἰανουαρίου 1980)³.

Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΘ. ΓΛΑΒΙΝΑΣ

1. «Ἐκκλησία» 14(1936)357. Πρβλ. «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 24(1940)189 καὶ † τοῦ πρ. Λήμνου Βασιλείου, Ἐπισκοπικοὶ κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας (1833-1960), «Ἐκκλησία» 37(1960)85.

2. «Ἐκκλησία» 18(1940)5· «Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς» 24(1940)189.

3. Περί τῶν Μητροπολιτῶν τούτων ὄρα Παύλου, Μητροπολίτου Ἱερισσοῦ καὶ Ἀγίου Ὁρους, Ἡ Μητρόπολις Ἱερισσοῦ, Ἀγίου Ὁρους καὶ Ἀρδαμερίου κατὰ τὴν τελευταίαν ἑκατονταετίαν, Ἀθήναι 1979, σ. 25 κ.ε.

ZUSAMMENFASSUNG

Apostolos Glavinias, Bischöfe der Diözese von Ardamerion.

Ardamerion hiess früher Hercula und Herculion. Die Diözese Herculion oder Ardameleos, die der Metropole von Thessaloniki angehörte, wird zum ersten Mal um 980 in der Notitiae Episcopatum (Parthey, Notitia 3) erwähnt.

Im 16. Jahrhundert begegnet man sie als Diözese von Galatista und im Anschluss daran, nämlich im späteren 16. und 17. Jahrhundert, findet man sie auch als Diözese von Zangliverion.

Im Jahre 1923 ist die Diözese abgeschafft worden, im darauffolgenden Jahre jedoch wurde sie wieder als Metropole ins Leben gerufen. Im Jahre 1936 wurde auch die Metropole von Ardamerion abgeschafft und 1940 wurden ihre Gemeinden der Metropole von Hierissos und Hagion Oros angegliedert. Letztere erlangte somit die Bezeichnung Metropole von Hierissos, Hagion Oros und Ardamerion.

In dieser Studie werden die einunddreissig Bischöfe von Ardamerion angeführt, vom ersten bekannten (Ioannis, 943) bis zum letzten (Ioakeim, 1911-1922), sowie der einzige Metropolit von Ardamerion (Kallinikos, 1924-1934) und die vier Metropoliten der Metropole von Hierissos, Hagion Oros und Ardamerion (1940-1980).